

Вища медична освіта України у 2023 році: відповіді на виклики сучасності

*Корильчук Неоніла Іванівна¹, Руда Оксана Юріївна²,
Боровик Ірина Олегівна³*

Опубліковано	Секція	УДК
02.03.2023	Освіта/Педагогіка	378.1:61(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7695878>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Виклики сучасності чинять значний вплив на вищу медичну освіту в Україні. Загрозлива епідеміологічна ситуація, спричинена пандемією коронавірусної інфекції COVID-19, призвела до активного використання дистанційного навчання з багатьма новітніми технологіями. Російська воєнна агресія лише зміцнила переконання щодо безальтернативності дистанційної освіти, яка продемонструвала себе із позитивного боку.

Стаття відображає результати дослідження вищої медичної освіти України з огляду на виклики сучасності.

Відзначено, що модернізація традиційної освіти та її переорієнтація на ефективну і цілеспрямовану, впровадження сучасних технологій – це важливі кроки відповіді вищої медичної освіти України на російську воєнну агресію, котра стала новим потужним викликом сучасності. Очевидно, що недооцінка значення інноваційних технологій і диверсифікації освітніх технологій у діяльності ЗВО неодмінно призведе до гальмування їх розвитку.

Описано базові принципи забезпечення якості медичної освіти в Україні.

Визначено, що використання нових форм і методів навчання у поєднанні з удосконаленням традиційних форм дасть змогу оптимізувати навчальний процес і якісно підготувати майбутніх спеціалістів до умов удосконалення вищої медичної освіти.

Встановлено, що впровадження сучасних підходів у вищу медичну освіту сприятиме зближенню вітчизняної вищої медичної освіти з європейськими освітніми системами, задовольнить потреби галузі охорони здоров'я та сприятиме підвищенню якості медичного обслуговування населення нашої країни.

Ключові слова: вища освіта, медицина, вища медична освіта, російсько-українська війна, виклики сучасності, цифровізація, методи організації навчання.

¹к.мед.н., доцент, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я.Горбачевського МОЗ України, медичний, терапії та сімейної медицини, майдан Воли, 1, Тернопіль, 46001, <https://orcid.org/0000-0002-1055-9292>

²кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології факультету підготовки іноземних громадян, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, бульвар Т.Шевченка,13, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6729-083X>

³к.мед.н., доцент, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я.Горбачевського МОЗ України, медичний, терапії та сімейної медицини, майдан Воли, 1, Тернопіль, 46001, <https://orcid.org/0000-0003-0114-2935>

Higher medical education of Ukraine in 2023: responses to modern challenges

Annotation. Modern challenges have a significant impact on higher medical education in Ukraine. The threatening epidemiological situation caused by the pandemic of the COVID-19 coronavirus infection has led to the active use of distance learning with many of the latest technologies. Russian military aggression has only strengthened the belief that distance education has no alternative, which has demonstrated itself from a positive side.

This article reflects the results of research into the responses of higher medical education of Ukraine to the challenges of modernity.

It was noted that the modernization of traditional education and its reorientation to the effective, purposeful, introduction of modern technologies are important steps-responses of the higher medical education of Ukraine to the Russian military aggression, which has become a new powerful challenge of modernity. It is obvious that the underestimation of the importance of innovative technologies and the diversification of educational technologies in the activities of higher education institutions will inevitably lead to inhibition of their development.

The basic principles of ensuring the quality of medical education in Ukraine are described.

It was determined that the use of new forms and methods of education in combination with the improvement of traditional forms will make it possible to optimize the educational process and qualitatively prepare future specialists for the conditions of improvement of higher medical education.

It has been established that the introduction of modern approaches to higher medical education will contribute to the convergence of domestic higher medical education with European educational systems, meet the needs of the health care industry, and contribute to improving the quality of medical care for the population of our country.

Keywords: higher education, medicine, higher medical education, Russian-Ukrainian war, modern challenges, digitalization, methods of training organization.

Вступ

Сучасна медична вища освіта спрямована на виконання своїх завдань шляхом формування освітнього середовища, яке дозволить виховати конкурентоспроможних і компетентних на ринку праці спеціалістів системи охорони здоров'я, здатних якісно виконувати професійні обов'язки, швидко приймати рішення в умовах пандемії чи воєнного стану, вдосконалюватися протягом життя тощо.

Виходом із ситуації, коли фізична присутність у закладах вищої медичної освіти обмежена або взагалі неможлива, стало запровадження дистанційного навчання – форми організації навчального процесу, учасники якого віддалені один від одного та взаємодіють за допомогою сучасних цифрових технологій [1].

Теоретико-методологічну основу цього питання становлять напрацювання вітчизняних та іноземних науковців, серед яких: О. Весова [6], В. Дзямко [3], Г. Зайченко [5], В. Камінський [6], Ю. Кириллова [6], Д. Козак [5], Л. Котенджи [6], Т. Кравченко [1], П. Кузик [3], Н. Куриш [7], Ю. Кучин [2], Л. Лимар [2], Н. Лотиш [1], І. Овчаренко [4], А. Олексієнко [6], Р. Папінко [1], В.Петренко [4], О. Погорєлова [4], О. Рудницька [3], В. Саєнко [7], І. Сілютіна [7], Л. Тодоріко [4], О. Шевченко [4] та інші. Вчені зазначають, що вирішення українською системою вищої медичної освіти проблем функціонування в умовах воєнного стану є абсолютно унікальним досвідом, який може додатково підкреслити переваги та недоліки системи освіти, створивши власні відповіді на виклики сучасності.

Мета статті – дослідити перспективи вищої медичної освіти України у 2023 році й обґрунтувати відповіді на виклики сучасності.

Результати

У сучасних реаліях дистанційне навчання вже стало повсякденним явищем у всьому світі. Цьому сприяла загрозна епідеміологічна ситуація, спричинена пандемією коронавірусної інфекції COVID-19. Дистанційне навчання стало зручним під час пандемії та незамінним після повномасштабного вторгнення росії. Водночас виникають проблеми, пов'язані з:

- організацією навчання різних вікових груп здобувачів освіти,
- вибором онлайн-платформ для організації навчання,
- поєднанням традиційних методів навчання зі специфічними для дистанційної освіти,
- підвищенням цифрових компетентностей усіх учасників освітнього процесу.

На думку В. Саєнко, на формування цифрової грамотності у студентів впливають такі фактори, як: «інформаційна компетентність, навички роботи з інформацією, комунікативна компетентність, відповідальне, адекватне застосування інформаційних ресурсів, вміння вирішувати різні навчальні завдання шляхом правильного використання інформації» [7, с.44].

Сучасні лікарі «мають бути належним способом підготовленими, пропагуючи методи та заходи фармакогляду, викладаючи в університетських лікарнях або в наукових товариствах із педіатрії, клінічної фармакології та фармації; методи моніторингу ПР ЛЗ – бути простими, переважно комп'ютеризованими, стандартизованими та визнаними на міжнародному рівні» [5, с. 140].

Варто зазначити, що порівняно із традиційним навчанням дистанційне має низку переваг (рис.1) і недоліків.

Рис.1. Переваги та недоліки дистанційного навчання

Джерело: [4, с. 99]

Основним недоліком дистанційного навчання є неможливість установа особистого контакту між студентом і викладачем [4, с. 99].

Дистанційна освіта – це передусім форма навчання з використанням персональних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, електронних підручників, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів і слухачів на різних етапах навчання, самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

Для того, аби дистанційне навчання здобувачів освіти-медиків було якісним, необхідно дотримуватися певних принципів (табл.1).

Таблиця 1

Принципи якісного дистанційного навчання здобувачів медичної освіти

№ п/п	Принцип	Характеристика
1	Принцип структурованості	Навчальні матеріали, аудіо- та відеофрагменти, завдання для самоперевірки, тестовий матеріал і матеріал для перевірки практичних навичок мають бути структуровані за темами та напрямками, не допускається вільне викладення навчального матеріалу, без зазначення теми, вимог тощо. Особливістю організації дистанційної освіти медиків є чіткі вимоги до матеріалів для навчання та контролю знань здобувачів освіти. Неприпустимо, щоб педагог не дотримувався календарно-тематичного планування, «пропускав теми» або комбінував навчальний матеріал на свій розсуд.
2	Принцип цілеспрямованості	Вимагає чіткого визначення мети та завдань перед кожним заняттям, а також критеріїв досягнення цих цілей і критеріїв оцінювання. Неприпустимо подавати матеріали для здобувачів освіти за принципом «чим більше, тим краще».
3	Принцип системності та систематичності	Усі навчальні матеріали, представлені у режимі онлайн, а також онлайн-заняття чи лекції мають разом становити загальну систему, відповідати цілям освітньої програми, сприяти розвитку базових компетенцій.
4	Принцип вибору оптимальних форм, методів і засобів навчання	Викладач має відповідно до цілей і завдань курсу, а також загального рівня групи та її психологічних особливостей підібрати завдання, форми та методи навчання.
5	Принцип справедливості оцінювання	Критерії оцінювання індивідуальних завдань, розподіл балів і критерії підсумкової оцінки мають бути оголошені на початку заняття, і педагог зобов'язаний дотримуватися цих критеріїв. Комп'ютерна система автоматично перевіряє тестові роботи, що допомагає уникнути упередженості викладача. Оцінювання сформованості практичних навичок в умовах дистанційного навчання відбувається під час контрольних онлайн-занять відповідно до встановлених критеріїв виконання кожної процедури чи маніпуляції.
6	Принцип індивідуального підходу	Незважаючи на принцип справедливого оцінювання, педагог має враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, швидкість мисленневих процесів, тип засвоєння навчального матеріалу тощо.
7	Принцип комплексного підходу	Розвиток компетентностей у рамках дистанційного навчання має здійснюватися за комплексним принципом, у межах дисципліни має формуватися загальна система знань, умінь і навичок із урахуванням міждисциплінарної інтеграції.

8	Принцип поєднання різних форм навчання	Для закріплення практичних умінь і навичок особливо важливо поєднувати онлайн-навчання із практичним навчанням
---	--	--

Джерело: [2, с.33–34]

Реалізація зазначених принципів можлива за умови використання певних методів навчання здобувачів медичної освіти (рис.2).

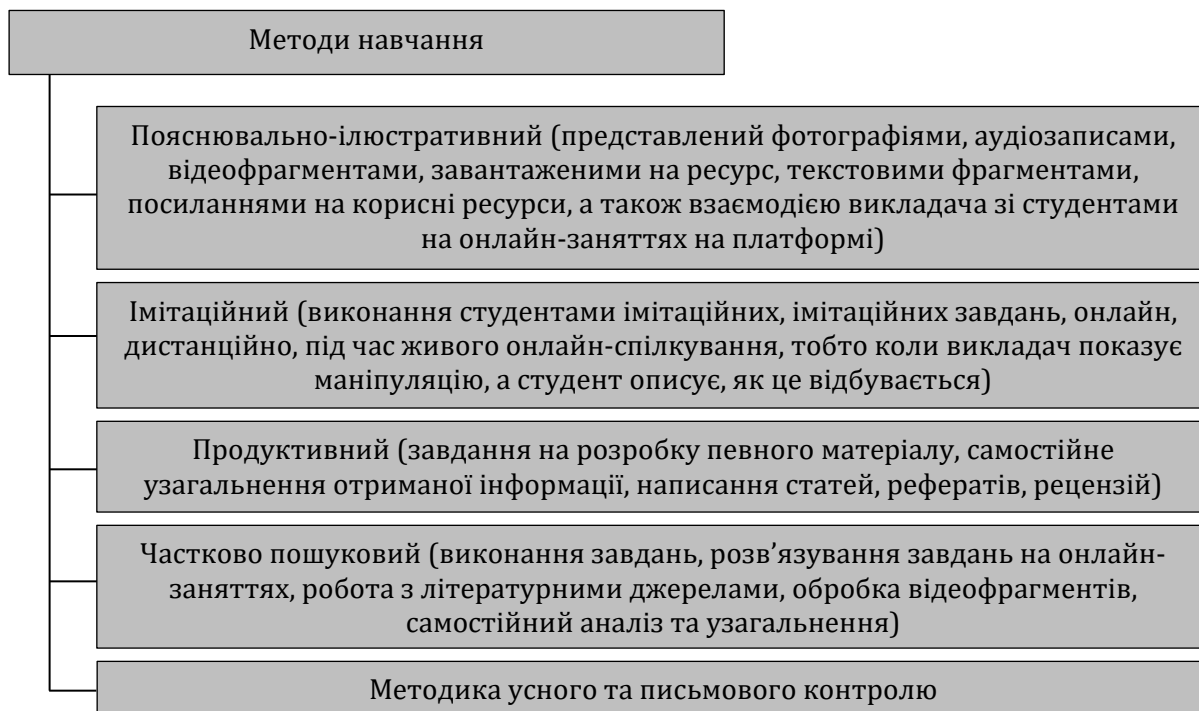

Рис.2. Методи навчання здобувачів медичної освіти

Джерело: [2, с. 34]

Відзначимо, що сьогодні дистанційне навчання у закладах вищої освіти, зазвичай, синхронне (вебінари та відеоконференції) або асинхронне (чати та форуми) залежно від завдань і цілей, подання інформаційних матеріалів [1, с. 30].

Основними видами занять дистанційного навчання є традиційні форми навчання: лекції, практичні заняття, семінар, лабораторні заняття, консультації та інші відповідно до чинних нормативних документів.

Відзначимо, що електронним освітнім середовищем для здобувачів освіти медичних ЗВО може бути будь-який ресурс, на якому представлені навчальні матеріали [3, с. 32]. Серед них:

1. Сайт університету.
2. Штучний медичний репозитарій.
3. Сайт факультету, файлообмінник.
4. Соціальні сторінки кафедр чи викладачів;
5. Дистанційні платформи.

Самостійне навчання передбачає поширення необхідного освітнього контенту для проведення практичних занять і лекцій. Студенти можуть користуватися й іншими освітніми платформами для самостійного оволодіння навчальним матеріалом. Серед найпопулярніших: Prometheus, Coursera, eDX, EdEra та KhanAcademy тощо.

До прикладу, на кафедрі патологічної анатомії національного медичного університету ім. О. О. Богомольця здобувачі освіти отримують онлайн-знання на

платформі дистанційного навчання LIKAR_NMU, функціональні можливості якої згруповано у табл.2.

Таблиця 2

Функціональні можливості платформи дистанційного навчання LIKAR_NMU

№ п/п	Можливості
1	Підтримка організаційно-штатної структури університету; робота з ієрархією факультетів, академічних груп; відстеження кадрових змін; різноманітність викладацьких посад; можливість налаштування різних типів обмежень; співпраця з користувачами різних факультетів.
2	Гнучкий і швидкий конструктор звітів: конструктор звітів для курсів, тестів, мультимедійних курсів SCORM тощо; конструктор дає змогу адміністратору самостійно налаштовувати список фільтрів і набір полів (стовпців), які відображаються у звіті; кожен звіт має понад 30 можливих полів, включаючи такі популярні поля, як посада (роль), відділ, група, ім'я, результати та дати у різних форматах, а також дати виконання; звіти оптимізовані для швидкого створення навіть із великими обсягами даних.
3	Можливість додавання різних видів діяльності та ресурсів при створенні курсів. Серед видів діяльності модулі: BigBlueButton, H5S, база даних, анкета, аудиторний тренінг, вибір, вікі, глосарій, завдання, зворотній зв'язок, зовнішній засіб, семінар, спеціальний формат, тест, урок, форум, чат, SCORM пакет. Серед ресурсів: книга, напис, сторінка, тека, файл, IMS-контент пакет, URL (веб-посилання).
4	Підтримка формату інтерактивного курсу H5P: вбудовані дизайнери та програвачі для сумісних із мобільними пристроями інтерактивних курсів H5P; дозволяє авторам курсу легко та швидко створювати понад 49 інтерактивних завдань.
5	Створення банку питань та тестових завдань: можна обирати категорію питань та тестових завдань та створювати питання та тестові завдання різних типів. В переліку тестових питань: «Багатоваріантне питання», «Правильно/Неправильно», «Відповідність», «Коротка відповідь», «Числовий», «Есе», «Визначити пропущені слова», «Випадкове питання на відповідність», «Вбудовані відповіді», «Перетягування в тексті», «Перетягування маркерів», «Перетягування на картинку», «Розрахункове», «Розрахункове з множинним вибором», «Розрахунковий простий», «Опис»
6	Блоки домашньої сторінки: анімовані слайдери для інтерактивних банерів; прописане навчання; голосування.
7	Додаткові можливості розширення інтеграції з ICR: розклади для здобувачів освіти і викладачів; доступний журнал оцінок
8	Перегляд оцінок студентів
9	Створення файлу (формату GIFT) з тестовими завданнями та оформлення тестових завдань у форматі GIFT
10	Перегляд спроб тестування студента
11	Синхронізація дисциплін та закріплення груп через портал МКР

Джерело: [3, с. 200–201].

У рамках дослідження варто відзначити зростаючу, в умовах сьогодення, роль цифрових університетів.

Цифровий університет – це ціла асоціація, що складається з тематичних цифрових університетів, покликання яких – надавати закладам вищої освіти (викладачам, студентам) цифрові освітні ресурси для навчання. Цифровий університет зосереджується на всій університетській спільноті: викладачах, студентах і слугує педагогічним доповненням до викладання, управління, розробки та реалізації цифрової політики [6, с. 20].

Цифровий університет майбутнього розвивається під гаслом комфорту для здобувачів освіти. Це місце, де студенти отримують нові знання, впроваджують інновації зі студентської лави, розвиваються відповідно до власних інтересів і потреб, формують свою індивідуальну освітню траєкторію.

Варто також зазначити, що вдосконалювати сучасну систему медичної освіти, робити її гнучкішою, доступнішою, конкурентнішою, здатною реагувати будь-які зміни (у тому числі й впровадження digital-технологій) дозволяє диверсифікація. У практиці роботи ЗВО диверсифікація освітніх технологій дозволяє ефективно їх поєднувати через модернізацію традиційної освіти та її переорієнтацію на цілеспрямовану. Так, до прикладу, сьогодні в умовах війни щодня зростає кількість поранених із травматичними ушкодженнями ШЛД, посттравматичними дефектами та деформаціями обличчя, що стали наслідком несвоєчасної медичної допомоги. Тому сьогодні будь-який медичний працівник має володіти повним арсеналом знань, умінь і практичних навичок допомоги при такому виді травм та алгоритмом дій безпосередньо на полі бою, в госпіталах і реабілітаційних центрах.

Отже, російська воєнна агресія як потужний виклик сучасності мала значний вплив на вищу медичну освіту в Україні. Щоб адаптуватися та досягти успіху та взагалі вижити, необхідні зміни у технологіях навчання, які поєднують багатообіцяючі результати досліджень когнітивної діяльності з миттєвим доступом до глобальної мережі інформації та знань.

Висновки

Отже, модернізація традиційної освіти, її переорієнтація на ефективну, цілеспрямовану, впровадження сучасних технологій – це відповіді вищої медичної освіти України на російську воєнну агресію, котра стала новим потужним викликом сучасності. Очевидно, що недооцінка значення інноваційних технологій і диверсифікації освітніх технологій у діяльності ЗВО неодмінно призведе до гальмування їх розвитку.

Використання нових форм і методів навчання у поєднанні з удосконаленням традиційних форм дасть змогу оптимізувати навчальний процес і якісно підготувати майбутніх спеціалістів до умов удосконалення вищої медичної освіти.

Окрім того, впровадження сучасних підходів у вищу медичну освіту сприятиме зближенню вітчизняної вищої медичної освіти з європейськими освітніми системами, задовольнить потреби галузі охорони здоров'я та сприятиме підвищенню якості медичного обслуговування населення нашої країни.

Список використаних джерел

1. Кравченко Т., Лотиш Н., Папінко Р., Васильченко Л. Навчання в інтернатурі у воєнний час: гібридний варіант. *Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми науки, освіти і суспільства в Україні та світі»*. м. Полтава, 29 вересня 2022 р. С. 29–31. URL: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/11814>.